

Bekostigingstarieven in het hoger onderwijs

Een vergelijking tussen zeven landen

**Jarno Deen
Ben Jongbloed
Hans Vossensteyn**

29 November 2005

Kenmerk: C5BJ428

Center for Higher Education Policy Studies (CHEPS)
Universiteit Twente
Postbus 217
7500 AE ENSCHEDE

Tel.: 053 – 489 3263
Fax: 053 – 434 0392
Email : cheps-secretariaat@bbt.utwente.nl
<http://www.utwente.nl/cheps>

Inhoudsopgave

1	INLEIDING	5
1.1	Achtergrond	5
1.2	Methodologie en afbakening	5
2	TARIEFSTELLING IN ZEVEN STELSLS VAN HOGER ONDERWIJS	7
2.1	Engeland	7
2.2	Nieuw Zeeland	9
2.3	Australië	10
2.4	Zweden	11
2.5	Denemarken	12
2.6	Noorwegen	14
2.7	Nederland	15
3	VERGELIJKING	17
	REFERENTIES	21

1 Inleiding

1.1 Achtergrond

Het huidige financieringsmechanisme voor hoger onderwijs in Vlaanderen loopt af in 2006. De bestaande financieringssystemen van hogescholen en universiteiten hebben volgens de Minister "de grenzen van de billijke verdeling van publieke middelen overschreden en kampen met allerhande anomalieën die snel om een oplossing vragen." In het Regeerakkoord is afgesproken dat er een nieuw financieringssysteem gerealiseerd moet worden voor de Vlaamse universiteiten en hogescholen. Dit financieringssysteem moet uiterlijk in 2007 van start gaan.

Onderdeel van het nieuwe financieringssysteem is een onderwijsgerelateerd gedeelte. Naast een vaste voet (een ' sokkel') bevat dit een deel dat afhankelijk is van de onderwijstaakstelling, afgemeten aan het aantal studenten.

CHEPS is gevraagd om met betrekking tot dit variabele deel in de bekostiging een achtergrondstudie uit te voeren naar de tariefstelling die in een aantal landen wordt gehanteerd bij de bekostiging van het onderwijs. De vraag is welke tarieven (of wegingscoëfficiënten) worden gebruikt voor de publieke bekostiging van de diverse (groepen van) disciplines en in hoeverre daarin rekening is gehouden met de uiteenlopende kosten per discipline.

1.2 Methodologie en afbakening

Op basis van de bij CHEPS beschikbare kennis van hoger onderwijssystemen en de informatie over bekostigingsstelsels is in overleg met de opdrachtgever gekozen voor het nader bestuderen van de volgende zeven landen:

- Engeland
- Nieuw Zeeland
- Australië
- Zweden
- Denemarken
- Noorwegen
- Nederland

Uitgaande van eerdere studies van CHEPS (zoals Kaiser et al, 2001) en de informatie die is opgeslagen in de CHEPS International Higher Education Monitor¹ is een inventarisatie gemaakt van de bekostigingsmodellen in de zeven landen. Deze informatie is geactualiseerd met gegevens die op websites van onderwijsministeries of funding councils is te vinden. Waar nodig is contact gezocht met deskundigen in de betrokken landen. Gelet op de tijd die voor deze studie beschikbaar is moet het bij onze casebeschrijvingen blijven bij een weerslag van de feitelijke tariefstelling en kan niet worden ingegaan op de overwegingen die in de zeven landen aan de tarieven ten grondslag hebben gelegen.

De bekostiging van het hoger onderwijs is in de meeste landen uit te splitsen in een component voor onderzoek en een component voor onderwijs. We beperken ons tot de bekostiging van onderwijs en daarbinnen tot de wegingcoëfficiënten per (groep

¹ Zie: http://www.utwente.nl/cheps/higher_education_monitor/

van) opleiding. We gaan niet in op de bekostiging van onderzoek. Verder concentreren we ons op full-time studenten die een opleiding volgen die leidt tot een bachelor-diploma. Masters en andere diploma's, alsmede deeltijd studenten laten we buiten beschouwing.

In het navolgende presenteren we de bekostigingsmethodiek voor de zeven landen en de tariefstelling. In het laatste hoofdstuk vergelijken we de tarieven van de zeven landen met elkaar en presenteren we de relatieve tarieven. Het is immers minder interessant wat de absolute niveaus van de tarieven zijn omdat die sterk afhangen van koopkrachtverschillen tussen de landen. Daarom gebruiken we de tarieven in de sociale wetenschappen als basis en spiegelen we daaraan de overige opleidingen.

2 Tariefstelling in zeven stelsels van hoger onderwijs

2.1 Engeland

De universiteiten ontvangen een rijksbijdrage van de HEFCE² voor onderwijs, onderzoek en gerelateerde zaken. De rijksbijdrage voor onderwijs en onderzoek wordt verstrekt als een 'block grant' wat betekent dat de instellingen vrij zijn in de besteding ervan. De block grant bestaat uit een deel dat is gebaseerd op parameters die met onderwijs hebben te maken en een deel dat betrekking heeft op onderzoek. De hoogte van de onderzoekscomponent is afhankelijk van de onderzoeksprestaties van een universiteit zoals vastgesteld in de periodieke kwaliteitsevaluaties (Research Assessment Exercise).

Wat betreft de onderwijscomponent gaan de instellingen een 'funding agreement' aan met de HEFCE waarin wordt aangegeven wat de verwachte instroom zal zijn voor het komende academisch jaar. De instellingen moeten vervolgens binnen vijf procent van het overeengekomen aantal blijven op straffe van financiële sancties. Universiteiten ontvangen verder nog collegegeld van hun studenten. Deze private bijdrage bedraagt in 2005 voor alle fulltime Bachelorstudenten £1.175 een bedrag dat door de overheid is vastgesteld. Vanaf 2006 is er differentiatie van collegegeld mogelijk tot een maximum van £3000. Instellingen mogen dan zelf hun tarief kiezen.

De rijksbijdrage bestaat uit een bijdrage per full-time equivalent (FTE) student. Voor de rijksbijdrage tellen alle studenten mee die uit de UK of uit de EU komen en die niet al op een andere manier worden bekostigd uit publieke middelen. De rijksbijdrage is uitgesplitst in vier categorieën met een verschillend tarief per categorie (zie tabel 1). De classroom based subjects kennen een laag tarief. Voor opleidingen met een kleine praktijkcomponent (laboratory-based subjects) is het tarief 30% hoger. De natuurwetenschappelijke, technische en (het begin van de) medische opleidingen hebben een tarief dat ten opzichte van de sociale wetenschappen 70% hoger ligt. De klinische fase van medicijnen, tandheelkunde en diergeneeskunde wordt vier keer zo hoog bekostigd dan de 'goedkoopste' categorie. In 2003 heeft er een herziening van de relatieve tarieven plaatsgevonden die in 2004 is ingevoerd.³

De instellingen krijgen verder een opslag (de zogenaamde 'premium'⁴) voor speciale kenmerken van studenten of de instelling zelf. Zo geldt voor het gevestigd zijn in Londen of het hebben van veel parttime studenten een opslag.

De kosten van de eerste jaren van Post-Graduate Research studenten worden sinds 2005-06 niet langer bekostigd via het onderwijsdeel van de rijksbijdrage. Er is een aparte post voor opgenomen in het onderzoeksdeel van de rijksbijdrage.

² Higher Education Funding Council for England.

³ Zie: HEFCE 2003/42: Developing the funding method for teaching from 2004-05 (August).
http://www.hefce.ac.uk/Pubs/hefce/2003/03_42/

⁴ Er bestaan de volgende premiums: Students on long courses; Part-time students; Foundation degree students; London weighting; Institution-specific premium; Small institutions; Old and historic buildings.

Tabel 1 Tarieven voor Engeland in 2005 (in £)

Price group	Description	Cost weight	Funding per Student
A	Clinical Medicine, Clinical Dentistry and Veterinary Science	4,0	£14.432
B	Chemical Engineering, Physics, Chemistry, Engineering, Agriculture and Forestry, Pharmacy, Physiology	1,7	£6.134
C	Architecture, Archeology, Modern Languages, Design and Creative Arts, Mathematics, Geography, Computer Software Engineering, Education	1,3	£4.690
D	Social Studies, Humanities, Language Based Studies	1,0	£3.608

Bron: *How HEFCE allocates its funds*, 2005: 11, Zie:
http://www.hefce.ac.uk/Pubs/hefce/2005/05_34/05_34.pdf

2.2 Nieuw Zeeland

De bekostiging van de onderwijscomponent voor het hoger onderwijs in Nieuw Zeeland gaat via het Student Component Fund (SCF) en het innen van collegegeld door de instellingen. Zowel publieke als private HO instellingen ontvangen een bijdrage (een *grant*) per equivalent fulltime student (EFTS) die staat ingeschreven bij de instelling. De bedragen die publieke en private instellingen ontvangen zijn verschillend, de bijdrage is hoger voor publieke instellingen.

De HO-instellingen kunnen collegegeld (*tuition fee*) vragen aan de studenten tot een maximum bedrag dat verschilt per studiecategorie. De bijdrage vanuit het SCF verschilt per studiecategorie (zie tabel 2 voor een overzicht). Om eventuele verschillen in kosten voor een of enkele specifieke opleidingen binnen een brede studiecategorie te compenseren bestaan er tot en met 2006 zogenaamde toeslagen ("add-ons"). Vanaf 2007 zullen de add-ons boven NZ\$500 in de reguliere tarieven worden opgenomen en zullen de add-ons beneden dit bedrag verdwijnen. Er zijn in 2006 add-ons voor o.a. tandheelkunde en de bachelor geneeskunde.

Tabel 2 Tarieven en collegegeld voor publieke HO instellingen in Nieuw Zeeland voor 2006 (in NZ\$, excl. BTW)

Categorieën	grant	weight	tuition fee	grant + tuition fee	weight incl. fees
A Arts, Humanities, Languages, Social Sciences, Education	5.462	1,0	3.645	9.107	1,0
B Computer Science, Arts & Design, Trades 1 Nursing, Midwifery,	8.418	1,5	4.206	12.624	1,4
C Architecture, Engineering, Technology , Health Sciences, Pharmacy	10.132	1,9	4.861	14.993	1,6
G Medicine Veterinary Science Undergraduate	18.898	3,5	9.348	28.246	3,1
H Specialist Large Animal Science	15.812	2,9	4.861	20.673	2,3
I Teaching	7.746	1,4	3.645	11.391	1,3
J Business, Accountancy, Management, Law	5.462	1,0	3.926	9.388	1,0
K Temporary Component					
L Osteopathy, Science	8.927	1,6	4.206	13.133	1,4
M Agriculture and Horticulture, Optometry, Dental Therapy	11.074	2,0	4.861	15.935	1,7
P Trades 2			4.206	4.206	0,5
T Technology, Engineering (non degree)			4.861	4.861	0,5
Dentistry *	31.759	5,8	9.348	41.107	4,5
Medical Undergraduate *	24.582	4,5	9.348	33.930	3,7

(* incl. Add-on; NB Er zijn nog meer add-ons voor *Midwifery* enz. Deze zijn niet in de tabel verwerkt maar wel in de overzichtstabel in het laatste hoofdstuk)

Bron: Tertiary Funding Guide 2006

http://www.tec.govt.nz/funding_guide/2006/student_component/4_7.htm

2.3 Australië

Sinds 2005 wordt de overheidsbijdrage volgens de Commonwealth Grant Scheme (CGS) bekostigd. Deze bijdrage geldt voor een maximum aantal studenten die (1) of in de bachelorfase zitten, (2) of niet-onderzoek postgraduate zijn, (3) of student in enabling courses (overbruggingsprogramma's) zijn. Het aantal studenten is na onderhandeling met de universiteit door het ministerie vastgesteld. De (publieke) universiteiten en het Ministerie sluiten ieder jaar een *funding agreement* waarin staat hoeveel studenten er worden bekostigd en in welke mix van studiecategorieën. Alle universiteiten die hiervoor in aanmerking komen krijgen een, per studierichting verschillende, bijdrage per fulltime student. In tabel 3 staan de verschillende categorieën van opleidingen met de daarbij behorende tarieven. In Australië zijn er twee studieprogramma's als prioriteitsprogramma ('National Priority') aangewezen, te weten Education (lerarenopleidingen) en Nursing (verpleegkunde). Hiervoor gelden lagere collegegelden. Daarnaast zijn er voor de instellingen verschillende opslagen ('loadings') mogelijk die de rijksbijdrage vergroten. Er is een premie voor universiteiten in afgelegen gebieden, een premie voor het geven van onderwijs in ziekenhuizen en een premie voor studenten in een enabling course.

De universiteiten hebben verder de mogelijkheid om collegegeld te innen bij de studenten. Hiervoor gelden wettelijk vastgestelde maximum bedragen (zie tabel 3 hieronder) die als HECS (Higher Education Contribution Scheme) bekend staan. Zoals te zien in de tabel is er sprake van verschillen in de maxima die gevraagd kunnen worden per studiecategorie. Bij de tabel merken we op dat rechtsgeleerdheid (law) de laagst bekostigde opleiding is. Deze bezit (met medicijnen) het hoogste collegegeld.

Tabel 3 Tarieven en collegegeld per student voor Australië in 2005 (in Aus \$, excl. BTW)

Categorie	CGS	Weight	HECS	Total grant	Weight
Law	1.509	1.0	8.018	9.527	1,0
Accounting, Administration, Economics, Commerce	2.482	1.6	6.849	9.331	1,0
Humanities	4.181	2.8	4.809	8.990	0,9
Mathematics, Statistics	4.937	3.3	6.849	11.786	1,2
Behavioural Science, Social Studies	6.637	4.4	4.809	11.446	1,2
Computing, Built Environment, Health	7.392	4.9	6.849	14.241	1,5
Foreign Languages, Visual and Performing Arts	9.091	6.0	4.809	13.900	1,5
Engineering, Science, Surveying	12.304	8.2	6.849	19.153	2,0
Dentistry, Medicine, Veterinary Science	15.423	10.2	8.018	23.441	2,5
Agriculture	16.396	10.9	6.849	23.245	2,4
Education (National Priority)	7.294	4.8	3.847	11.141	1,2
Nursing (National Priority)	9.75	6.5	3.847	13.597	1,4

Bron: Higher Education Report 2004-2005: 44, zie:

http://www.dest.gov.au/sectors/higher_education/publications_resources/profiles/highered_annual_report_2004_05.htm

2.4 Zweden

HO-instellingen ontvangen een rijksbijdrage voor bachelor programma's op basis van het aantal FTE-studenten en de jaarlijkse prestaties van deze studenten. De rijksbijdrage bestaat uit twee onderdelen. De eerste bijdrage is afhankelijk van de nominale studielast, afgemeten aan het aantal FTE-studenten. Deze wordt berekend door het aantal credits te berekenen dat studenten geacht worden te halen in een jaar gedeeld door het aantal weken dat er gestudeerd wordt (40). Het tweede onderdeel is gebaseerd op de prestaties van de studenten, gemeten door het aantal credits dat de studenten daadwerkelijk hebben gehaald te delen door 40.

Er bestaan zowel per student als per studieprestatie verschillende tarieven, afhankelijk van de opleiding (zie Tabel 4). Het valt op dat de opleidingen in de categorie (beeldende) kunst het hoogste tarief kennen en sterk zijn gedifferentieerd. We merken verder op dat studenten in Zweden geen collegegeld hoeven te betalen.

Tabel 4 Tarieven in Zweden voor 2005 (in Zweedse Kronen)

	Payment per FTE student	Payment for annual performance equivalent	Weight
Humanities etc.	17.217	16.958	1,0
Science, Technology	43.431	37.421	2,4
Pharmacy/Pharmacology	43.431	37.421	2,4
Odontology	48.241	41.783	2,6
Medicine	39.893	46.471	2,5
Nursing	53.908	65.572	3,5
Education	31.490	37.086	2,0
Other	36.441	29.602	1,9
Design	128.583	78.342	6,1
Art	182.547	78.372	7,6
Music	110.932	70.141	5,3
Opera	264.364	158.146	12,4
Theatre	255.635	127.329	11,2
Media	260.874	208.971	13,7
Dance	179.788	99.343	8,2
Physical education and sports	93.688	43.356	4,0

Bron: persoonlijke correspondentie met Yangza Klemming van the National Center for Higher Education in Zweden.

2.5 Denemarken

De bekostiging van het onderwijs van bachelorstudenten vindt plaats door middel van het zogenaamde *taximetermodel*. De instellingen krijgen daarnaast nog een vaste voet die gelijk is per instelling. De tarieven in het taximetermodel kennen een opbouw uit vier componenten:

- tarief voor de kosten van het onderwijs en materiaal
- tarief voor bestuur en beheer
- tarief voor praktijktraining (in plaats van onderwijstarief voor dat jaar)
- tarief voor infrastructuur (huur gebouwen, rente, onderhoud etc.)

De hoogte van deze componenten verschilt per opleiding (zie tabel 5).

De bovenstaande tarieven worden losgelaten op het aantal door studenten behaalde studiepunten (credits). Als studenten een tentamen niet halen ontvangt de instelling geen compensatie voor de geleverde inspanning. Voor een student die rechten studeert in een jaar en die al zijn tentamens heeft gehaald ontvangt de universiteit een onderwijstarief van 24.300 Deense kronen (Dkr) voor dat jaar. Het jaar erna ontvangt de instelling 5.800 Dkr. voor overige kosten en 5.100 Dkr. voor de infrastructuurkosten.⁵ Als een student slechts 1/3 van zijn tentamens haalt ontvangt de universiteit 1/3 van de bovengenoemde bedragen. Het tarief voor de praktijktraining is bedoeld als vervanging voor het onderwijstarief gedurende de tijd die studenten gebruiken om praktijktraining te doen. Als bijvoorbeeld een geneeskunde student een jaar praktijkervaring opdoet in een ziekenhuis ontvangt de universiteit geen onderwijsbijdrage van 54.000 Dkr. maar een bijdrage voor de praktijktraining ter hoogte van 82.900 Dkr.

Sinds 2004 bestaat er een zogenaamde 'bachelor bonus' die HO-instellingen ontvangen per student die zijn/haar diploma behaalt. Er zijn twee verschillende tarieven, voor de natuur-, technische en medische wetenschappen enerzijds en de sociale wetenschappen anderzijds (tabel 6).

We merken nog op dat er voor voltijdse studenten geen collegegeld bestaat in Denemarken.

⁵ De reden voor de vertraging van één jaar is het bieden van iets meer stabiliteit aan de instellingen. Als in een zeker jaar de prestaties van studenten tegenvallen ontvangt de instelling nog bekostiging op grond van de resultaten in het voorgaande jaar.

Tabel 5 Tarieven in Denemarken voor 2005 (in DKr, excl. BTW)

Categorie	Onderwijs	Overige	Huis-vesting	Praktijk	Gewicht	
Law, Economics, Danish, History, Philosophy etc.	24.300	5.800	5.100		1,0	
Psychology, Languages, Archaeology, Theology etc.	27.400	6.400	5.100		1,1	
Social worker new	34.200	7.800	5.100	10.600	1,3	0,7*
Social worker old	39.700	7.800	5.100	10.600	1,5	0,7*
Business and communication, Business and language	29.300	6.400	5.100		1,2	
Mathematics and business	32.600	6.400	5.100		1,3	
Computer science and business	41.900	6.400	5.100		1,5	
Master in education	30.500	6.400	5.100		1,2	
Journalism	39.700	7.800	5.100	10.600	1,5	0,7*
Music, Communication,	41.900	9.600	5.100		1,6	
Mathematics, Statistics	41.900	7.800	5.100		1,6	
Athletics	47.500	7.800	5.100		1,7	
Geography	54.000	7.800	5.100		1,9	
Computer Science, Physics, Chemistry, Biology, Dentistry	54.000	9.600	21.000		2,4	
Pharmacy	62.300	9.600	21.000	10.600	2,6	1,2*
Agricultural studies	62.300	9.600	21.000	10.600	2,6	1,2*
Veterinary Science	83.100	11.000	21.000		3,3	
Health studies, Nursing (master)	47.500	7.800	21.000		2,2	
Medicine, clinical Biomechanical studies	54.000	7.800	21.000	82.900	2,4	3,2*
Engineering (practical study)	62.300	11.000	21.000	10.600	2,7	1,2*
Engineering (focus on exports)	65.300	9.600	21.000	10.600	2,7	
Engineering	62.300	11.000	21.000		2,7	

(* tarief gedurende praktijkjaar)

Bron: persoonlijke correspondentie met Ole van Deurs, Deense Ministerie van Wetenschap, Technologie en Ontwikkeling.

Tabel 6 Bachelor bonus tarieven voor 2004 en 2005 (in DKr)

Field of study	2004	2005
Scientific, technical and medical programmes	13.483	21.400
Social sciences, humanities and art programmes	6.534	10.400

Bron: Zie tabel 5

2.6 Noorwegen

In Noorwegen is in 2002 een nieuw bekostigingssysteem voor het hoger onderwijs ingevoerd waarbij de HO-instellingen (de universiteiten en hogescholen) een 'block grant' van de overheid ontvangen die bestaat uit drie componenten:

- Een basisdeel ($\pm 60\%$ van de rijksbijdrage)
- Een onderwijsdeel ($\pm 25\%$ van de rijksbijdrage; voor universiteiten is dit 22% en voor hogescholen 31 %)
- Een onderzoeksdeel ($\pm 15\%$ van de rijksbijdrage)

Het nieuwe bekostigingsmodel is genormeerd op de situatie in het jaar 2000. Het aantal credits dat in 2000 is behaald werd gezien als een redelijk maatgevend aantal. Voor dat jaar werden alle credits per instelling in een aantal tariefgroepen ingedeeld en met een vooraf gekozen tarief vermenigvuldigd. 40% van het resulterende bedrag werd in het onderwijsdeel gestopt. Vervolgens werd het basisdeel berekend als residu van de volgende berekening:

Totaal budget
minus onderwijsbudget
minus research budget
=
basis budget

Het onderwijsbudget muteert vervolgens met het aantal credits per instelling. Het basisbudget ligt vast. Het bevat vanwege de wijze van vaststelling als restpost een deel van de middelen voor onderwijs en onderzoek. Daarnaast bevat het middelen voor huisvesting, politieke prioriteiten (regionaal beleid) en de (hoge) kosten voor kleine opleidingen. Vanwege de omvang en de wijze van vaststelling van het basisdeel kan dit onderdeel van de bekostiging voor stabiliteit zorgen.

De keuze van het tarief voor elke categorie (zie tabel 7) is de uitkomst van een afweging tussen een kwalitatieve inschatting van de werkelijke kosten van een opleiding (qua begeleiding en infrastructuur) en de te bewerkstelligen eenvoud in het systeem van incentives. Het onderwijsdeel is gebaseerd op het aantal studiepunten (normaal gesproken 60 in een jaar) dat gehaald wordt door de studenten in een jaar en op het aantal internationale studenten. Er is sprake van een incrementeel systeem dat ten opzichte van het basisjaar 2000 wijzigt met het aantal behaalde credits. Voor de onderwijsbijdrage is er geen plafond voor het aantal studenten dat de instellingen kunnen aantrekken.

Studenten hoeven in Noorwegen geen collegegeld te betalen.

Tabel 7 Tarieven per fulltime student in 2005 (in NOK, per 60 credits)

Categorie	Studie	tarief	gewicht
A	Clinical studies	255.000	4
B	Professional education in music, architecture and design	195.000	3
C	Master degree studies in natural sciences	130.000	2
D	Master degree studies (general) and lower level/bachelor degrees studies in expensive areas	95.000	1,5
E	Lower level/bachelor degree studies except for social studies and theoretical areas	80.000	1,25
G	Lower level/bachelor degree studies, social studies and theoretical areas	65.000	1
F	International students	5.400	

Bron: persoonlijke correspondentie met Tennøe Fredrik Dalen, Noorse ministerie van Onderwijs en Onderzoek.

2.7 Nederland

Voor de universiteiten en hogescholen in Nederland bestaan verschillende bekostigingsmodellen. Er wordt momenteel gewerkt aan een nieuw bekostigingsmodel dat uniform is voor universiteiten en hogescholen en dat in 2007 zijn beslag moet krijgen.

universiteiten

De universiteiten ontvangen een rijksbijdrage van de overheid voor onderwijs en onderzoek. Het onderwijsdeel in deze lump sum bestaat uit verschillende componenten: een component eerstejaars, een component diploma's, een component basisvoorziening onderwijs en in voorkomende gevallen bedragen ten behoeve van numerus fixus geneeskunde, de werkplaats diergeneeskunde en de werkplaats tandheelkunde. De basisvoorziening is een vast bedrag dat verschilt per universiteit.

De component eerstejaars, resp. diploma's wordt over de universiteiten verdeeld op basis van het aantal eerstejaars, resp. diploma's gemeten twee jaar voorafgaand aan het begrotingsjaar.

Er zijn twee tarieven voor de component eerstejaars: een laag tarief, voor opleidingen in de sociale wetenschappen, humaniora en recht, en een hoog tarief voor de natuurwetenschappelijke, technische, agrarische en medische opleidingen (zie Tabel 8). Het hoge tarief is 1.5 x het lage tarief. Voor de bekostiging van de bachelor- en master-diploma's is er een derde tarief: voor de diploma's diergeneeskunde, farmacie, geneeskunde en tandheelkunde. Binnen het onderwijsdeel in de lump sum is de master-bonus de helft van de bachelor-bonus (zie Tabel 8). We merken op dat de onderzoekscomponent van de lump sum ook een onderdeel diplomabekostiging bevat. Hier is de master-bonus twee keer zo hoog als de bachelor-bonus.

hogescholen

Voor de meeste hogescholen geldt dat de bekostiging maar één parameter⁶ kent. Deze is het aantal onderwijsvragende studenten. Het aantal onderwijsvragende studenten wordt bepaald door de volgende sub-parameters:

- Het aantal ingeschrevenen;
- Het aantal afgestudeerden (bachelors)⁷;
- Het totaal aantal inschrijvingsjaren per afgestudeerde;
- Het aantal uitvallers
- Het totaal aantal inschrijvingsjaren per uitvaller.

Er worden twee tarieven gehanteerd, afhankelijk van het onderscheiden kostenniveau: (1) opleidingen met een p(raktijk)-profiel en (2) opleidingen met een (al)g(emeen)-profiel. De lerarenopleidingen kennen daarnaast een opslag op het g-profiel: de zogenaamde PABO-up (rond de € 450 in het begrotingsjaar 2005). Voor de afrekening wordt gebruik gemaakt van de normatieve bekostigingsduur van 1,35 jaar voor een uitvaller en 4,5 jaar voor een afgestudeerde.

Alle voltijdse studenten aan universiteiten en hogescholen betalen een uniform collegegeld.

⁶ Voor kunstopleidingen en voortgezette kunstopleidingen geldt een andere bekostigingswijze: Hier geldt het aantal te bekostigen eerstejaarsstudenten, dan wel het aantal ingeschreven studenten als grondslag.

⁷ Masters studenten aan hogescholen worden niet publiek bekostigd (met uitzondering van enkele medische postgraduate opleidingen). Zij betalen een kostendekkend collegegeld.

Tabel 8 **Tarieven voor universiteiten en hogescholen in Nederland in 2005 (in Euro)**

Universiteiten	categorie	gewicht/ diploma	tarief
eerstejaars, laag	sociale wet., humaniora, recht	1	2.600
eerstejaars, hoog	natuur, techniek, landbouw, medisch	1,5	3.800
diploma's	sociale wet., humaniora, recht	bachelor master	11.400 5.700
	natuur, techniek, landbouw	bachelor master	17.100 8.500
	geneeskunde etc.	bachelor master	20.500 31.200
Hogescholen			
	gedragsprofiel	1	4.266
	praktijkprofiel	1,3	5.473

Bron: CHEPS, en Bekostigingsbesluit WHW, resp. Regeling bekostiging Hoger Onderwijs 2004

3 Vergelijking

In de zeven landen is sprake van meerdere tarieven bij de publieke bekostiging van het onderwijs aan Bachelorstudenten. De relatieve tarieven voor de verschillende studiegebieden binnen het hoger onderwijs zijn voor de diverse landen vermeld in tabel 9, hieronder. De laatste kolom toont het gemiddelde over de zeven landen.

Onze eerste conclusie is dat de tarieven voor een belangrijk deel zijn gebaseerd op schattingen van de onderwijskosten per student. De *classroom-based subjects* kennen immers een lager tarief dan de *laboratory-based subjects*. Bezien over de zeven landen liggen de relatieve tarieven voor eenzelfde opleiding echter dicht bij elkaar. Australië en Zweden laten een iets grotere diversiteit aan tarieven zien vergeleken met de andere landen. Voor de technische en natuurwetenschappelijke studies hanteren Australië, Zweden en Denemarken hogere gewichten dan de andere landen. Relatief gezien is de bijdrage die de publieke sector doet in de onderwijskosten per student (of per andere eenheid van onderwijsinspanning) voor rechtsgeleerdheid het laagst in alle zeven landen. Voor de medische opleidingen is het relatieve bekostigingsniveau het hoogst.

Onze tweede conclusie betreft de variatie in het aantal tarieven per land. De tabel laat zien dat Nederland en het Verenigd Koninkrijk het kleinste aantal tarieven kennen: slechts vier stuks. De Scandinavische landen en Nieuw Zeeland kennen een iets grotere variatie, terwijl Australië de meeste tarieven heeft. De range waarin de tarieven vallen is ook het grootst in Australië. De duurste opleidingen (*medicine, agriculture*) ontvangen daar ruim tien keer zoveel bekostiging als de goedkoopste.⁸

Hoewel de verschillen tussen de landen – zoals altijd – voor een groot deel te maken hebben met institutionele verschillen tussen landen (hoe is de opleiding ingebed/afgebakend in de universiteit of hogeschool? valt de opleiding onder het bekostigingsmodel of erbuiten – zoals veel medische, kunst- en lerarenopleidingen?) zijn er ook politieke en beleidsmatige keuzes aan te wijzen die op de relatieve hoogte van de tarieven invloed hebben. Ten eerste is er de keuze wat de relatieve omvang is tussen de publieke bekostiging en de private bekostiging. Daarnaast is er de keuze welk deel van de onderwijsbekostiging in een variabel, student-afhankelijk deel en welk deel in een vaste toewijzing per instelling is opgenomen (waarbij die vaste voet ook nog eens kan verschillen tussen verschillende instellingen). Ten derde is er de wens die in veel landen bestaat om de bekostigingsmodellen zoveel mogelijk transparant te houden.

Wat het eerste punt betreft wijzen we op het gegeven dat het collegegeld in de Scandinavische landen (Denemarken, Noorwegen, Zweden) nihil is. In de andere landen betalen studenten een uniform collegegeld (Nederland, VK⁹) of een variabel collegegeld (Australië, Nieuw Zeeland). Dit collegegeld zorgt ervoor dat de inkomsten die hoger onderwijsinstellingen per student ontvangen in de diverse disciplines minder uiteenlopend kunnen zijn dan de getallen in tabel 9 in eerste instantie suggereren. Tabel 10 geeft wat dit betreft aan wat de relatieve bekostigingsniveaus per student zijn als naast de publieke bijdrage ook het collegegeld per student wordt meegenomen. De range van de tarieven voor Australië en Nieuw Zeeland verandert dan sterk ten opzichte van tabel 9 omdat in deze landen de collegegelden per

⁸ Overigens laat tabel 9 niet alle tarieven zien omdat er vaak nog aparte tarieven zijn voor master's opleidingen en/of opleidingen die niet binnen de hier getoonde categorieën vallen.

⁹ In de VK gelden vanaf 2006 variabele collegegelden (tot een maximum).

opleiding kunnen verschillen.¹⁰ De relatieve bekostigingsniveaus worden meer egalitair. Kortom, publieke en private bekostiging werken in de Angelsaksische landen enigszins als communicerende vaten.

Wat betreft de balans *vaste voet - variabele bekostiging* merken we op dat in de meeste landen geen vaste voeten bestaan (Nederlandse hogescholen, Verenigd Koninkrijk, Australië, Nieuw Zeeland, Zweden). In de andere gevallen (Nederlandse universiteiten, Denemarken, Noorwegen) is er een vaste voet per instelling om te zorgen dat instellingen beschermd worden tegen al te grote fluctuaties in studentenstromen (en prestaties van studenten).¹¹

We sluiten dit rapport dan ook af met de opmerking dat het trekken van conclusies over de hoogte van de bekostigingstarieven plaats dient te vinden binnen de context van het totale bekostigingsplaatje: dus inclusief de private bekostiging, de vaste voeten en de (eventuele) onderzoeksbekostiging die de instelling ontvangt naast de variabele bekostiging.

Tabel 9 De relatieve tarieven voor de publieke bekostiging (hoogte uitgedrukt ten opzichte van laagste tarief)

Studies	Aus	DK	NL		NZ	Nor	Sw	UK	Gemiddelde
			HBO	Uni					
Arts/Other Humanities	2,8	1,1	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0
Commerce/ Economics	1,6	1,2-1,3	1,0	1,0	1,5	1,0	1,0	1,0	1,1
Law	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0
Other Social Sciences	4,4	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0
Languages	6,0	1,1	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0	1,1
Maths/Stats	3,3	1,6	1,3	1,0	1,0	1,0	1,0	1,3	1,2
Teaching	4,8	1,2	1,0	1,0	1,5	1,25	2,0	1,3	1,3
Behavioural Science	4,4	1,1	1,0	1,0	1,5	1,0	2,1	1,0	1,2
Visual & Performing Arts	6,0	1,7	-	-	1,5	3,0	5+	1,3	1,7
Computing	4,9	2,1	1,3	1,5	1,5	1,25	2,4	1,3	1,6
Science	8,2	2,1	1,3	1,5	1,6	1,5	2,4	1,7	1,8
Nursing	6,5	1,8	1,3	1,5	1,5	1,5	3,5	1,3	1,7
Pharmacy	4,9	2,4	1,3	3,0	1,6	1,5	2,4	1,7	2,0
Agriculture	10,9	2,4	1,3	1,5	2,0	1,5	1,9	1,7	1,9
Engineering	8,2	2,4	1,3	1,5	1,9	1,5	2,4	1,7	1,9
Medicine	10,2	2,0	1,3	3,0	5,8	4,0	2,5	4,0	4,5
Dentistry	10,2	2,1	1,3	3,0	4,5	4,0	2,6	4,0	4,5

* Kunstopleidingen (alleen binnen het HBO) worden in Nederland op basis van aparte regelingen bekostigd.

¹⁰ We zijn er in de tabel vanuit gegaan dat de collegegelden zich op het toegestane maximumniveau bevinden.

¹¹ Een andere manier waarop stabiliteit wordt geboden is het werken met meerjaars gemiddelden in de studentenaantallen en de andere bekostigingsgrondslagen.

Tabel 10 Relatieve bekostigingsniveaus (publieke en private bijdrage) per student, uitgedrukt ten opzichte van laagste bekostigingsniveau

Studies	Aus	DK	NL		NZ	Nor	Sw	UK	Gemid -delde
			HBO	Uni					
Arts/Other Humanities	0,9	1,1	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0
Commerce/ Economics	1,0	1,2-1,3	1,0	1,0	1,4	1,0	1,0	1,0	1,1
Law	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0
Other Social Sciences	1,2	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0
Languages	1,5	1,1	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0	1,1
Maths/Stats	1,2	1,6	1,3	1,0	1,0	1,0	1,0	1,3	1,2
Teaching	1,2	1,2	1,0	1,0	1,3	1,25	2,0	1,3	1,3
Behavioural Science	1,2	1,1	1,0	1,0	1,4	1,0	2,1	1,0	1,2
Visual & Performing Arts	1,5	1,7	-	-	1,4	3,0	5+	1,3	1,7
Computing	1,5	2,1	1,3	1,5	1,4	1,25	2,4	1,3	1,6
Science	2,0	2,1	1,3	1,5	1,4	1,5	2,4	1,7	1,8
Nursing	1,4	1,8	1,3	1,5	1,4	1,5	3,5	1,3	1,7
Pharmacy	1,5	2,4	1,3	3,0	1,6	1,5	2,4	1,7	2,0
Agriculture	2,4	2,4	1,3	1,5	1,7	1,5	1,9	1,7	1,9
Engineering	2,0	2,4	1,3	1,5	1,6	1,5	2,4	1,7	1,9
Medicine	2,5	2,0	1,3	3,0	4,5	4,0	2,5	4,0	3,2
Dentistry	2,2	2,1	1,3	3,0	3,7	4,0	2,6	4,0	3,0

* Kunstopleidingen (alleen binnen het HBO) worden in Nederland op basis van aparte regelingen bekostigd.

Referenties

Hoofdstuk 1:

De financiering van het hoger onderwijs: voorstel aan de werkgroep Financiering
<http://www.ond.vlaanderen.be/beleid/nota/20051010-financiering-HO.htm>

Kaiser, F., Vossensteyn, H. and Koelman, J.(2002), *Public funding of higher education. A comparative study of funding Mechanisms in ten countries*.
Zoetermeer, Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen. Series: Beleidsgerichte studies hoger onderwijs en wetenschappelijk onderzoek, Vol. 84.
<http://www.minocw.nl/bhw/84/index.html>

Hoofdstuk 2:

Australië

Higher Education Report 2004-2005

http://www.dest.gov.au/sectors/higher_education/publications_resources/profiles/highered_annual_report_2004_05.htm

Denemarken

Landenrapport CHEPS Higher Education Monitor, zie: <http://www.utwente.nl/cheps>

Verenigd Koninkrijk

Funding higher education in England, How HEFCE Allocates its funds

http://www.hefce.ac.uk/Pubs/hefce/2005/05_34/

Nederland

Bekostigingsbesluit WHW

en

Regeling bekostiging hoger onderwijs

Noorwegen

The Norwegian Ministry of Education and Research (2005), *OECD Thematic Review of Tertiary Education, Country Background Report for Norway*.

Nieuw Zeeland

2006 Tertiary Funding Guide

http://www.tec.govt.nz/funding_guide/2006/introduction.htm